

Preek gehouden op 25 december 2023
in de kerstmorgendienst in de Westerkerk Amsterdam
Jesaja 9:1-6 – Lukas 2:1-20
door ds. Herman Koetsveld

De kerstnacht preek is klaar. En dan is het tijd voor de overdenking voor dit moment. De klassieke opmaat uit Jesaja 9 zal gelezen gaan worden. De dubbelzinnigheid van die op zichzelf zo prachtige woorden slaat me om het hart. Prachtig natuurlijk, die tekst over het volk dat in duisternis wandelt, en dat een groot licht zal gaan zien. Maar wat een lading krijgt het in de huidige context als gesproken wordt over het juk dat de Eeuwige verbrijzelt zoals ooit Midjan werd vernietigd.

Deze tekst wordt immers nu ook ultrarechtse ministers in het huidige Israëliëse kabinet geciteerd waarmee zij een soort goddelijke legitimatie denken te vinden voor de huidige vernietiging van Gaza als reactie op de terreur van Hamas met inmiddels meer dan 20.000 doden waaronder 8000 kinderen tot gevolg. Er zijn collega's in onze kerk die het hen nazeggen en ik huiver met een grote huiver.

Hoe is het mogelijk de profeet zo mis te verstaan als hij dit schrijft: 'Iedere laars die dreunend stampde en elke mantel die doordrenkt is van bloed, ze worden verbrand, ze vallen ten prooi aan het vuur. Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven; de heerschappij rust op zijn schouders. Deze namen zal hij dragen: Wonderbare raadsman, Sterke God, Eeuwige vader, Vredevorst.' Met als perspectief: recht en gerechtigheid.

Maar terwijl dood en verderf doorgaan, 2 miljoen mensen zijn samengedreven op een stukje grond dat ook niet veilig blijkt te zijn, honger en dorst mensen wanhopig maakt, werd er in de Veiligheidsraad van de VN een week lang met woorden gepokerd om toch een resolutie over in elk geval een tijdelijke onderbreking van het geweld aan te kunnen nemen. Een slap nietszeggend compromis in uiteindelijk aangenomen.

Taal, ja, woorden kunnen maken of breken. En Bijbelteksten of Koranteksten of welke heilig verklaarde teksten dan ook kunnen het verschil maken tussen dood en leven, tussen haat en liefde, tussen recht en onderdrukking. Ik blader door m'n bestanden met preekteksten voor de Kerstmorgen. Hoe moet dat ook al weer, met kerst preken als de tijden onrustbarende proporties aannemen? Als zelfs in ons schatrijke

land het woordje 'bestaanszekerheid' een hoofdrol in het maatschappelijke debat is gaan worden?

Taal, woorden. 'We gaan Nederland weer teruggeven aan de Nederlanders' roept Wilders bij zijn overwinningsspeech. In de peilingen krijgt hij er nog 10 virtuele zetels bij. 'Teruggeven'. 'Nederlanders'. Taal die tot het randje is gevuld met suggestie, angst en onderbuikgevoel.

Taal, woorden. Hoe vaak heb ik de tekst uit Lucas al niet gelezen? Met dat ik hierover nadenk, dat er niets is als de taal er niet is, dat de eerste activiteit van de Eeuwige spreken is: 'En God zei, er zij licht, en er was licht', dat me nu te binnenschiet dat de moderne taal filosofie en de psychologie daar voluit weet van hebben dat het helend is als je de woorden kan vinden voor wat jou is overkomen, zie ik plots dat ene zinnetje staan dat me eigenlijk nooit zo was opgevallen: 'Maar Maria bewaarde al deze woorden, die overwegende in haar hart'.

Maria, zij is er bij ons protestanten nogal bekaaid van afgekomen, bang als onze voorouders waren voor de vooral in de 19^e eeuw in de rooms-katholieke kerk doorgeschooten Mariaverering, omlijst met onfeilbaar gelabelde dogma's en al. Maar Maria verdient onze volle aandacht, onder meer vanwege deze ene zo opmerkelijke zin in het kerstevangelie. Het kan overigens zo maar zijn dat we eigenlijk nog maar met een meisje van een jaar of 14 van doen hebben. In die tijd waren meisje vrij snel na hun eerste menstruatie huwbaar.

Om welke woorden ging het die Maria wilde bewaren? Het zijn de woorden van de herders. Deze mannen die plotseling vanuit het duister waren opgedoken en zich vrolijk toonden toen ze Maria en Jozef en Jezus in de kribbe gevonden hadden, aldus het verhaal dat Lucas optekent. Het is een merkwaardige en zeer onverwachte kraamvisite. Ze vertelden dat ze zich ongelukkig geschrokken hadden toen er een met licht omstraalde figuur hen had aangesproken met: 'Wees, niet bang'. En dat waren ze nu net wel en niet zo'n klein beetje ook, zoals ze eigenlijk al een tijd donkere gedachten hadden over het verder moest met hun leven, met hun land, met hun volk.

De Messias is geboren, de Kurios, de Heer, in de stad van David, zo was hun gezegd. In Bethlehem dus. En als teken zouden ze hem vinden, in doeken gewikkeld, liggend in een kribbe. En toen had er een ongekend prachtig Glorialied geklonken van een hemels koor. Over eer aan de Allerhoogste en vrede voor heel deze aarde. En toen was het weer

donker. Maar alles was anders. En dat vertelden die herders dus, aldus de evangelienschrijver Lucas. En hij knipoogt hiermee natuurlijk naar dat beginverhaal toen Maria zelf een engel op bezoek kreeg die haar haar opmerkelijke zwangerschap van Jezus kwam aanzeggen. 'Mij geschiedde naar uw woord' had zij in alle eenvoud, maar vol bewonderenswaardige overgave gezegd. Dat was dus zo'n 9 maanden eerder.

Er waren kennelijk meer mensen die de herders hun verhaal hoorden doen. Zij reageren met verbazing. Zoals wij dat ook hebben als je iets opmerkelijks hoort. Maar dat ben je doorgaans zo weer vergeten. Het volgende aandachtspunt dient zich altijd weer aan. Zo gaat dat toch? Maar bij Maria ligt dat anders. Dieper.

Taal, woorden. Hoe staat het er precies? Maria bewaarde al deze woorden. Bewaren als vasthouden. Het kan ook koesteren betekenen. Woorden opbergen op een plekje in je ziel waar jij altijd bij kunt. Die je kunt opdiepen als je ze nodig hebt, zoals mensen een woord, een liedtekst, een Bijbelcitaat kunnen opdiepen als het levenseinde nadert: en dan is het er. Dan staat het voor de geest. Dan geschiedt er een nieuw perspectief. Zo'n bewaren dus, zo'n koesteren.

Maar ze doet nog iets met die woorden. De vertaling spreekt over 'die overwegende'. Over dat woord wil ik meer weten, want ik vermoed nu nog meer diepte. En ja, het werkwoord wat Lucas gebruikt voor wat er hier in Maria gebeurt is 'sumballoo'. En je hoort daar natuurlijk ons woord symbool in. Heel letterlijk betekent dat samenballen. In de woorden van de herders die Maria koestert valt samen, wordt verwezen, wordt de richting geduid van wie haar eerstgeborene die daar in de kribbe ligt is. Jezus moet je hem noemen, had de engel haar gezegd. Hij die redt.

Hij de nieuwe Kurios, de Heer. De goddelijke titel die de keizer in Rome voor zich opeiste. Niet de grootsprekers van toen, niet de grootsprekers van nu zijn Kurios, maar deze nieuwe mens van Godswege. Taal, woorden. Hoe heeft deze moeder ze opgediept toen zij de weerstand tegen haar volwassen zoon voelde en hij tenslotte werd gearresteerd, en gemarteld en gekruisigd? Voor ons goede begrip: Lucas vertelt dit geboorteverhaal met terugwerkende kracht, vanuit dat vertrouwen dat de Eeuwige in Christus de gekruisigde en opgestane Heer te vinden is en ons zo nabij komt, zo een van ons wordt. Zoon van Maria en Jozef, zoon van Mensen, Zoon van God.

Maria gaat ons voor in wat geloven is. Taal, woorden die er toe doen. Dus woorden van licht en van liefde, van hoop en uitzien. Van waarheid en overgave. Van geduld en verbondenheid. En die bewaren, die koesteren. En dan die samenballen, overwegen, de richting laten worden van jouw leven. Zo gaat zij, deze jonge moeder van Jezus ons allemaal voor, en is zij een blijvende bron van inspiratie en geloof voor alle vrouwen, mannen, meisjes en jongens. En mogen wij op onze beurt dat zijn en blijven: een geloofsgemeenschap die dat doen: al deze woorden bewaren en overwegen in ons hart.

Taal, woorden. Tegen alle angst: wees niet bang. Tegen alle duisternis: er zij licht. Tegen de stukmakers: Hij, jouw Heelmaker. Tegen alle haat en geweld: vrede op aarde voor mensen die God liefheeft. Tegen de vernietigers: zie, ik maak alle dingen nieuw. Tegen alle wanhoop: jouw vertrouwen, jouw redding.
Godzijdank. Amen!